

IAGTTAGELSER AF SNEHARE (*Lepus arcticus porsildi*) VED NARSSARSSUAQ 24. 6. - 26. 8. 1971

Af stud. scient. *Henning Thing*

Foranlediget af Grønlands Zoogeografiske Undersøgelser, Zoologisk Museum i København, planlagde jeg i foråret 1971 i samarbejde med dr. Vibe en ekspedition til Sydgrønland for at indsamle oplysninger om sneharen.

Formålet med ekspeditionen til Narssarssuaq og iagttagelserne i løbet af sommeren var at få et nøjere kendskab til sneharens levevis, d. v. s. dens opholdssted til forskellige tider, hvilke biotoper, den vælger, hvornår og hvad den spiser, dens familielevevis, antal kuld pr. år og kuldenes størrelse, vejrligets indflydelse på dens aktiviteter og endelig dens tendens til flokdannelse.

Området, hvor studiet af de ovennævnte ting fandt sted, er beliggende umiddelbart NØ og Ø for flyvepladsen fra 0–450 m o. h., og her findes en temmelig individrig harebestand.

Biotoper

Da den fremherskende vind i Narssarssuaq er NØ-vind kommende fra indlandsisen, er krattet højest og tættest på de SV-vendte fjeldsider, og harerne foretrækker da også disse sider. Som nævnt holder harerne om sommeren til mellem 0–450 m o. h. Dette område indeholder forskellige biotoper, som foretrækkes på bestemte tidspunkter af døgnet. Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke træffes harer over 450 m o. h. og heller ikke spor fra dem hele sommeren igennem. De går endog helt ned til fjorden og uden for højvandsmærket.

Da netop området omkring Narssarssuaq i mange år har været stærkt påvirket af menneskenes aktiviteter, f. eks. forurening med olie og andet affald, vejanlæg, opførelse af et stort antal bygninger, må man antage, at biotopen i store dele af området har ændret sig bl. a. med hensyn til floraens sammensætning, og harerne har derfor tilpasset sig de nye forhold ved en delvis ændret levevis.

I andre dele af Grønland træffes harerne fortrinsvis i højfjeldet hele året rundt, dog kan de om sommeren og vinteren nu og da komme helt ned til ganske lav højde.

De 4 fremherskende biotoper i området:

1. Urteli (ca. 450–200 m o. h.) domineret af forskellige græsser, Orchidaceae,

Taraxacum spp., Viscaria alpina, Campanula gieseckiana, Angelica archangelica, Alchemilla spp.

2. Krat (ca. 200–30 m o. h.) med hovedsagelig Salix glauca, Betula pubescens, Anthoxanthum odoratum, Poa nemoralis, Trisetum triflorum, Equisetum arvense.

3. Slette (ca. 30–2 m o. h.) med forholdsvis løs, gruset-sandet jordbund. Domineret af Rumex acetosa, Rumex acetosella, Campanula gieseckiana, Taraxacum spp., Chamaenerion latifolium, Cham. angustifolium, Angelica archangelica, Viscaria alpina, Lathyrus japonicus, Equisetum arvense.

4. Strandeng (2–0 m o. h.) med Armeria maritima, Plantago maritima, Elymus arenarius og diverse græsser.

Biotopvalg og døgnrytme

De 4 ovennævnte biotoper udgør sneharernes foretrukne opholdssteder i sommermånederne. Men i løbet af døgnet skifter de biotoper afhængig af tidspunktet.

Fra ca. 3–4 timer efter solopgang og indtil 1,5–2 timer før solnedgang opholder de fleste voksne harer sig i det tætte pile-birkekrat på fjeldskråningerne (30–200 m o. h.) og på urtelierne (200–300 m o. h.), hvor de fouragerer, kun afbrudt af hvilepauser almindeligvis fra ca. kl. 10–14.

1–2 timer før solnedgang trækker harerne længere nedad, idet de samtidig spiser, og ca. 1 time efter solnedgang er de fleste kommet ud af krattet, og befinder sig nu på sletten, hvor der findes rigeligt med føde. Fra dette tidspunkt og natten igennem holder de til på denne biotop, idet dog enkelte kommer helt ned på strandengen. Det er ikke konstateret, om de fouragerer her. Ved solopgang begynder de at søge hen imod fjeldsiderne, hvor de så hen på morgenen forsvinder ind i krattet for at tilbringe dagtimerne her eller lidt længere oppe.

Harernes døgnrytme ytrer sig altså som en skiften mellem kratbevoksede fjeldsider i 200–30 m o. h. om dagen og gruset slette med rigelig vegetation i 30–2 m o. h. om natten. Denne normale døgnrytme gælder i hovedsagen de fleste voksne harer, idet dog nogle om dagen i hvilepauserne holder til i krat eller under husruiner i ca. 20–30 m o. h. og om natten fouragerer på sletten sammen med de andre.

Ungerne synes imidlertid ikke at følge de voksnes rytme. Man ser lige så hyppigt unger fouragere midt på dagen som om aftenen og om morgenen, ja, de er faktisk i aktivitet hele døgnet rundt kun afbrudt af kortere hvilepauser med nogle timers mellemrum. Ungerne holder sig gennemsnitligt i lavere højde end de voksne og går kun op til ca. 100 m o. h. i krattet på fjeldsiderne. De ganske små unger (0–14 dage) er dog en undtagelse, idet de om dagen ligger skjult i krattet eller under en ruin og kun om natten kommer med moderen ud at fouragere.

17/8, kl. 08,30, 60 m o. h.: Harekilling under fouragering ved spredt pilekrat.
I forgrunden *Trisetum triflorum* og lige bag haren *Chamaenerion latifolium*.

Fødevalg

Området kan karakteriseres som værende meget frodigt, og floraen er meget artsrig. Dette kommer også til udtryk i sneharens føde, som er meget varieret.

Den mest foretrukne føde er:

Poa pratensis, *Poa nemoralis*, *Anthoxanthum odoratum*, *Trisetum triflorum*, *Festuca rubra*, *Taraxacum* spp., *Chamaenerion latifolium*, *Cham. angustifolium*, *Campanula gieseckiana*, *Salix glauca*, *Rumex acetosa*, *Rumex acetosella*, *Equisetum arvense*. Desuden undertiden: *Betula pubescens* og *Viscaria alpina*.

Man bør bemærke, at selv om topspirende pileurt (*Polygonum viviparum*) er almindelig på fugtige lokaliteter, spiser harerne den overhovedet ikke, men holder sig til de nært beslægtede planter alm. syre og rødknæ. Den topspirende pileurt udgør i andre dele af Grønland en vigtig bestanddel af både harens, rypens og lemmingens kost.

De foretrukne terræner for fødeoptagelse er de kratbevoksede S-SV eksponerede fjeldsider og den sandet-grusede slette ned til ca. 2 m o. h. Der er dog ikke ganske bestemte tidspunkter for fødeoptagelse, idet man kan se harer i færd med at fouragere på en hvilken som helst tid af døgnet.

24/8, kl. 17,30, 30 m o. h.: Harekilling under fouragering ved pilebusk (*Salix glauca*).

Aktivitet under skiftende vejrforhold

Det skiftende vejrlig har stort set kun ringe modificerende indvirkning på harernes aktivitet og døgnrytme.

I en periode med forholdsvis varmt vejr (ca. 15° C midt på dagen), delvis skyet og med ikke for kraftig blæst kan man iagttage en døgnrytme og aktivitet som nævnt i afsnittet „Biotopvalg og døgnrytme“.

Er det imidlertid helt overskyet og mørkt i vejret, kan man se en tendens til, at harerne om aftenen kommer tidligere frem fra krattet og ned på sletten. Tilsvarende vejrforhold om morgenen synes at forlænge opholdet på sletten, inden de går ind i krattet. I begge tilfælde drejer det sig om 0,5–1 time. Tåge og moderat regn generer ikke harerne, men kraftig regn i længere tid vil derimod forårsage, at harerne søger at holde sig i læ i krattet eller i tætte bevoksninger af høje urter.

De kraftige føhnvinde, der om sommeren optræder nu og da, og som er hyppige om vinteren, får harerne til at søge til steder i terrænet, hvor der er læ for vinden, men ellers synes der ikke at være ændringer i deres aktivitet.

10/7, kl. 13,15, 30 m o. h.: Harekillinger under fouragering ved pilekrat.

Tidspunkt for unger, kuldstørrelse og antal kuld/år

Den 28. juni iagttoges en unge, der efter størrelsen at dømme var omkring 6–8 uger gammel. Det vil altså sige, at den skulle være født sidst i april eller først i maj måned.

Man er endnu ikke klar over, hvor lang en drægtighedsperiode sneharen har, men det vil ikke være helt urimeligt at antage, at den er af samme længde som den skandinaviske snehars (*Lepus timidus*), altså omkring 7 uger.

Ifølge denne antagelse har parringen til ovennævnte kuld fundet sted i første halvdel af marts måned. Der blev kun set nogle få unger (3 stk.) fra de tidlige kuld, hvorfor man må antage, at de ikke har været særlig talrige.

Imidlertid kunne man i den første uge af juli pludselig iagttage en masse harekillinger i området (8 iagttagelser af kuld med 3–7 unger og desuden enlige unger). Efter størrelsen og deres pels bedømtes de til at være ca. 3 uger gamle, d. v. s. at parringen til disse kuld har fundet sted ca. 10 uger tidligere, altså sidst i april.

I den første uge af august kunne man igen se en del små unger, omend ikke så talrige som foregående gang (5 iagttagelser af kuld med 3–4 unger og desuden enlige

unger). Disse unger skønnedes at være omkring 2 uger gamle, og den forudgående parring er altså sket ca. 1. juni.

Af stationsleder Aa. Barsted i Narssarssuaq er der endvidere blevet iagttaget helt små unger endnu senere på året, således i 1971 et kuld (? unger) den 12. september, og i 1969, hvor der den 10. oktober sås en ganske lille harekilling på 2–3 uger, d. v. s. den må stamme fra et kuld født i sidste halvdel af september med forudgående parring omkring 1. august. Ovennævnte tilfælde med et kuld født så sent på året må vel nok regnes som en undtagelse.

Det har været lidt vanskeligt at få et overblik over, hvor stort et kuld sneharen normalt får, idet der kun er set enkelte kuld, som har holdt sammen i længere tid. Der er således iagttaget kuld på 5, 6 og 7 unger. Endvidere ses oftere 2 eller 3 unger holde sammen i en kortere eller længere periode, men om de repræsenterer et selvstændigt kuld eller blot en del deraf er umuligt at afgøre. Der er også i en periode set en flok på 9 jævnaldrende unger, der hver aften fouragerede på et frodigt område. At alle 9 skulle tilhøre samme kuld er dog ret tvivlsomt, og grunden til at de opholdt sig sammen, må vel være den rigelige fødemængde på stedet. Det må være rimeligt at antage, at det maximale antal unger i et kuld er 8, idet hunharer kun er udstyret med 8 dievorter. Det må dog her pointeres, at det ikke med fuldstændig sikkerhed kan siges, om de iagttagne småflokke af unger på samme alder egentlig repræsenterer et kuld eller stammer fra 2 eller flere samtidige kuld fra forskellige harer, idet der ikke er blevet set nogle fødende hunner eller nyfødte kuld og ej heller nedlagt nogle drægtige hunner.

Som nævnt tidligere i dette afsnit kan der på en sommer (maj–oktober) være op til 4 klart adskilte perioder, hvor ungerne fødes. Antallet af kuld født i maj og i september synes at være meget ringe, og overlevelsesmulighederne tilsvarende små, idet klimaet i første halvdel af maj endnu præges af vinteren (middeltemp. i maj 5,9° C), og efteråret er langt fremskredet i sidste halvdel af september (middeltemp. i september 2,7° C).

Det vil sige, der kan forekomme 4 kuld/år, men det vil nok være rimeligst at antage, at det i gunstige somre, som f. eks. i 1971, er almindeligt, at en snehare får 2 kuld unger. Det første kuld fødes i første halvdel af juni og det andet omkring sidste trediedel af juli måned. At der findes en del små unger i august måned viser også det faktum, at samtlige nedlagte voksne hunharer (7 stk.) havde meget veludviklede mælkekirtler og rigelig med mælk i disse.

Flokdannelse

De små flokke eller grupper af harer, man kan se om sommeren, består udelukkende af unger, enten fra samme kuld eller samlet fra 2 eller flere kuld. En sådan

flok er iagttaget med højst 9 individer (19/8). Fra omkring midten af september og resten af efteråret kan man især ude på sletten se flokke bestående af store unger og voksne harer. Antallet af harer i disse flokke er oftest 10–15, men kan komme helt op på 34 (Aa. Barsted).

Flokkene holder til i områder med rigelig vegetation, især er en tæt bevoksning af alm. syre og rødknæ meget attraktiv, og det er nok disse ting, der er den egentlige årsag til, at harerne holder sammen i de mere eller mindre velafgrænsede flokke, da de voksne sneharer ikke er socialt anlagte dyr, men derimod uden for selve parrings-sæsonen udpræget solitære.

Omkring slutningen af oktober søger de fleste af harerne op i højfjeldet (600–1000 m o. h.) til de vindeksponerede sider med vegetation for at tilbringe vinteren på disse lokaliteter, men en del harer bliver vinteren igennem i lavere højde (50–250 m o. h.), hvor der er højt buskads og store birketræer, hvis toppe rager op over snelaget. Harerne hopper så rundt fra top til top og spiser skuddene. (Aa. Barsted).

Om vinteren kan flokdannelse kun iagttages blandt de harer, der lever i højfjeldet, hvor føden er begrænset til de vindeksponerede fjeldsider, og ikke blandt dem, der holder til i de lave højder, hvor føden findes spredt over store områder med ret diffuse afgrænsninger. (Aa. Barsted).

Adfærd

De unge sneharer har en ret lille flugtdistance, fra 0,5–10 m stigende med alderen. De voksne har en væsentlig længere, ca. 15–40 m, størst i fladt terræn og mindst i kuperet og/eller meget frodigt terræn.

Når sneharen er i færd med at fouragere, er det især godt at iagttage den, da den som regel er så interesseret i sit forehavende, at man kan komme den på ret nært hold. Befinder den sig på en lokalitet med rigelig føde, går den meget grundigt til værks og spiser alt, hvad den kan lide af de mest tiltrækkende planter på stedet.

Findes fødeemnerne uden for dens normale rækkevidde i siddende stilling, rejser den sig op på bagfødderne og strækker sig op efter dem. Den kan undertiden også, hvis den er i færd med at spise blade fra en høj pilebusk, hoppe op på en sten af indtil 50 cm's højde for da bedre at nå de eftertragtede blade.

Bliver en snehares opmærksomhed vakt af en eller anden grund, f. eks. hvis et menneske nærmer sig, forholder den sig oftest ganske stille og følger den kommende med øjne og ører. Nærmer man sig yderligere, indtager den en mere oprejst siddestilling, og den vil herefter, hvis man kommer tættere ind på den, løbe sin vej, men dog kun et kort stykke, som regel 10–20 m, hvorefter den standser brat og rejser sig helt op på bagfødderne eller tærne og står fuldstændig rank og stille og iagtager fredsforstyrrelsen.

19/8, kl. 07,15, 20 m o. h.:

Harekilling siddende på den karakteristiske måde på bagfødderne.

Forholder man sig nu helt roligt, vil haren efter ca. 0,5–1 minut løbe videre, men standser igen 40–50 m længere væk og rejser sig på samme karakteristiske måde. Dette kan gentage sig flere gange, hvis terrænet er ret fladt, og haren vil altid standse på toppen af en bakke eller et lignende sted, hvorfra den for sidste gang kan se „fjenden“, og der i den samme positur iagttage ham, inden den selv forsvinder.

Når sneharen hviler sig (hovedsageligt midt på dagen), sidder den ofte i et skålformet leje, der er skrabet ud i sandet eller gruset jord. Disse haresæder er ca. 8–10 cm dybe og nogenlunde cirkelformede med en diameter på 25–30 cm. De er altid placeret i læ for den fremherskende vindretning (NØ) enten bag nogle store sten, under husruiner eller i tæt krat.

Da det kræver en vis styrke at skrabe disse gruber ud i den undertiden ret hårde jord, må man regne med, at det kun er de helt store unger og de voksne harer, der benytter denne form for hvilested. Når de sidder her og hviler sig, og når de iøvrigt under fouragering ser en „fjende“ nærme sig, men mener sig uopdaget, trykker de sig tæt ned mod underlaget og lægger ørerne fladt bagud langs ryggen.

Sneharerne opholder sig som sagt i forskellige højder til forskellige tidspunkter, og under vandringen fra den ene lokalitet til den anden benytter de ofte de samme

17/8, kl. 08,45, 50 m o. h.:
Killing gør morgentoilette.

strækninger, således at der opstår veksler. Disse bærer præg af udstrakt brug, idet de holdes ganske fri for vegetation og indeholder store mængder af ekskrementer. Vekslerne findes kun på de SV-vendte fjeldsider, hvor „færdslen“ af harer er tættest om morgenen og om aftenen.

Den enkelte hare har ofte et særligt foretrukket sted, f. eks. en afsats på fjeldsiden eller en åben plet i krattet, hvor den holder til hver dag på helt bestemte tidspunkter enten for at spise eller blot for at sidde og hvile sig.

Sneharen er et meget renligt dyr, og dens pels bliver hele tiden rensat for urenheder ved at den „vasker“ sig ved hjælp af forpoterne på kattemaner, eller den slikker direkte på sin pels. Især hos de små unger kan man se, at de hyppigt slikker hinandens pels. Harerne sørger først og fremmest for at holde sinushårene og tærnerene. Foden føres op til munden, og tærne spredes så meget som muligt, hvorefter den omhyggeligt slikker pelsen imellem dem.

Alle harerne er til overflod befængt med lopper, og man ser ofte en hare gøre de særeste krumspring og vridninger på jorden for at dæmpe den værste kløe.

Iagttager man nogle unger på deres færden rundt om i terrænet, vil man se, at deres leg med hinanden mest ytrer sig i, at de hurtigt løber rundt efter hinanden og

pludselig standser og rejser sig op på bagføddernes tær og foretager en række meget hurtige boksebevægelser med forbenene vendt mod „modstanderen“. Hver omgang i disse pudsige boksekampe varer kun nogle få sekunder, men selve legen kan indeholde adskillige omgange. De boksende bevægelser med forbenene er også iagttaget hos voksne harer, men her har de været udført af enlige harer, der var i færd med at „vaske“ sig med forpoterne.

Der er ikke tale om noget egentligt sammenhold mellem forældrene uden for par-ringssæsonen. Det er udelukkende hunnen, der tager sig af de små unger. I de første par uger efter fødslen tager moderen dem med ud at fouragere fra sent om aftenen til meget tidligt om morgenen. Deres foretrukne føde i denne tid er de grønne skud af agerpadderok. Ca. 2–3 uger gamle klarer ungerne sig helt på egen hånd.

Sommerpelsen

Sommerpelsen hos de voksne sneharer i Narssarssuaq-området varierer en del i farvesammensætning. Der findes alle overgange fra den helt hvide over den gråbrogede til næsten helt grå pels.

De fleste af de voksne harer har dog en pels, der ser således ud: Ørespidsen sort, ørers yderside grå med hvidlig øverste halvdel, ørers bagkant hvid, inderside mørkegrå, pande og næseryg grå, nakke og midtryk grå, ryg og kropssider ofte med store grå områder, bug hvidlig-hvid, lemmer, haledusk og resten af kroppen har hvid pels.